

ASKATASUNAREN SEMEEI

AIEZKOAKO MENDIETAN

Aiezkoako mendietan
Auiamendiren magalean
Iratiko oihanaren itzalean
bihotzaren erdian
euri, elur eta laiño
laiño guztien artean
zegoen eta dago.

bakardadean
ixilean, lo

Orbaizetako ola
Orbaizetako fabrikaren ondarra
eta oroitzapena.

Tegi baliosa
altxor preziatua,
karlistek eta liberalek
borrokatutakoa,
osinean amildu eta gero
finean
edozein aizeren menpekoa.

Zure azken atsaren lekuko
Telleria zuzendaria
zure magalean ehortzia
Xangoaren bakean
labeen ondoan
fago batzuen azpian,
sabeleko suaren getari
hillik ere zeletan.

Orbaizetako ola
gure amets arriztatua
gure itxaropen urtua
hor zaude
zu zara
mendien erdian
euri, elur eta laiño
gure aragi urratuaren
ondar hil eta bizia,
Orbaizetako ola zahar
eta berria
gure izatearen oroitarría,

ORBAIZETAKO ARMA OLAREN KANTUA

Orbaizetako arma-olaren
horma zaharrak
suzko ekaitz dardartsu guziak
jaurtikiaz jasanik,
kondaira urratu baten
ezaugarri bezala,
xoilki,
bakardadean geldituak.

Beren baitatik ohizko bidean
erreka iheskorra badao,
harriez maitemin eta lehen-minez
eten gabeko joanean,
ezetasun orlegiz
itzala jauntziak,
eta uraren murmurio zoroak
hantxe du aurkitzen
oihartzunaren lillura.

Nortasun sarkorra darion
yaure sendoa,
gure nahi eta ezinezko izate autsiaren
irudi apurtua.

Zahartuegia dagoen
gure ez izatearen mina
ixurtzen ari den sabel sofitrua,

Eta eguneroko bakardadean,
ixil ixilean,
nehor ere ohartu gabean,
suzko, burdinezko eta zipzakko
oroitzapen zaharrak
kopletan jalgitzen dira
hormetan erroak dituzten zuhaitzetan gora.

...Eta basoilarrik kantatzen du
Iratiko basoan.

OTARTXO UTSA

Mendian ari da
kukua kantari;
Basoa ta Itzala
elkarren maitari;
Mitxeletak, ilkor-
ezik beren ustez,
badabilta an ta or
lur apaindu gainez...
Zumezko otartxo
udaberria izan
ta, nola gaixoa,
zaude baxterean?...
Yun baita, betiko
yun, aitaren poza.
Loreak biltzeko
ez izaki gauza.
Beso biguin aiek
gogortu baitziran,
ta itzali begiek
gau etengabeen...
Zumezko otartxoak;
erraidazu arren,
uts duzun ondoak.
Ez ote, bederen,
loreño bat aaztu
zure sabelean;
aita dadin poztu
bere negarrea?
Lore bat gorria,
mardul, eze. beti;
erts-ezin zauria
odolezko idurik...
Oroitzezko lore,
lartan biotzeko,
itzali den nere
izarrarentzako.

BIZKAIA MAITE

Bizkaia maite,
atzo goizean ikusi zintudan
soineko xuriz jantzia
buruan orlegi, bihotzean sua
lirain, sendo, eder
nere gogoaren ertzatik pasatzen
zure usain gozoa

lana, amodioa, itsasoa
nere baitan sartzen.
Atzo goizean entzun nuen
zure berbaren oihartzuna
zure kantaren fereka,
bihotzean kilika
eta oihartzunaren haunditasunean
[murgilduz

joan nintzen jauzika, egaka.
Bart arratsean
arbasoen baratzen ondoan
bertsotan eta dantzari lotu zinen,
alai, piper eta gatza

sabel emankorra.
Bizkaia maite,
atzo goizean ikusi zintudan
soineko xuriz jantzia
buruan orlegi, bihotzean sua
olerkari penatuaren gozo eta mina
amodio eta kanta,
zuré berba lehun
zure gatzaren bizia
zure burdinaren gorria
dira gaur neretzat aterbe.

ZORTEAREN KOLPEAK

Zortearen kolpeak joak.
ameka negar
herra
gorroto
irri, dantza eta malko
irentsitako lur puska honetan
suertatu naiz bizitzan,
eta lurra egin nau
asekaitz
bizitza bizi nahi eta
ezin
argia ikusi nahi eta
itsu
iduzkiaren printzak ferekatu nahi eta
otz
amodioa urrupatu nahi eta
motz.
Hala ere errailetatik dagit
grinaren oihu latza
lartasunaren otsa
bizi nahia oihu etsitua
orai eta hemen
ase ezina.

AMODIOZKO POEMA

Gu, dantzari zuberotarrak ginen Estuerdoen
[kortean
eta ez ginen haien izkuntzaz mintzatzen.
Horregatik, egun guztiz, oihuz genuen
[dantzatzen.

Haien ondoan inguratutako ega-luze saldo
[bat ginen
eta zuk autobideko neskatxa maitea
egunsenti-arte kantatuz lartandu ninduzun,
urriko gau epel batean arrapatutako einara
nerea.

Egun hartara itzuli nahi nuke
emeki-emeki
itsasori begira, begi itxiz,
jiratutako itzulian barrena.

Neure behatzez gure herriko belarra
[billatzen.

aizean gure herriaren erortea,
Zarautzko zineetan begirada trixteko eta
buruan aluminiozko xederadun neskatxa
[billatzen.

gure herriko plazeetan Otsagiko «bobo»
Pelikula mutueta ereduak
Japoiko portabioietako lumez aztandu
[ditugu,

tiburoien ortz eta aginen barrena ibilli
[behar izan dugu,

geure seme-alabak itsas-ertzean eduki
[ditugu

aingira eta itsas-trikuen eskumenean.
Odolezko ohetan lo dugu egiten
eta
atzerriratzen gaituzten trenetako
komunetan negar egiten

Bainan ez izu, maite,
gure etxera inor ez dator orain.
Gorbeian urtzen ari den elurra da
ibaia arrotuak jausten dira,
itoko ahal dituzte?

BALIAREN BERTSOAK

Milla bederatzieun da
lenengo urtean
Maiatzaren amalau
garren egunian
Orioko erroko
barraren aurrian,
Balia agertu zan
beatzik aldian.

Aundia ba zan ere
azkar ibillian.
Buelbaka an zebillen
jun da etorrian.
Ondarra arrotuaz
murgil igarian.

Zorriak zeuzkan eta
aiek bota naian.
Ikusi zutenian
ala zebillela
beriala jun ziran
treñeruen billa.
Arpoi ta dinamitak
eta soka billa.

Aguro ekartzeko
etzan jende illa.
Bost treñero jua ziran
patrol banarekin.
Mutil bizkor bikain
guztiz onarekin.
Manuel Olaizola
eta Loidirekin,
Uranga, Atxaga ta
Manterolarekin.

Baliak egindako
salto ta marruak
ziran izugarri ta
ikartzekuak.
Atzera egin gabe
ango arrikuak
arpoiakin il zuten
an ziran angoak.

Bost txalupa jiran da
erdian balia
gizonak egin zuten
bai naijo pelia.
Ikusi zutenian
il edo itoa
legorretikan ba zan
biba ta txalaoa.

Amabi metro luze
gerria amar lodi
Buztan pala lau zabal
albueta pala bi.
Ezpañetan bizarrak
beste ilera bi
orraziak bezala
ain zeuzkan ederki.

Gorputzez zan milla ta
berreun arrua.
Beste berreun mingain
ta tripa barruak,
Gutxi janez etzegon
batere galdua.
Tiñako sei pesetan
izan zan saldua.

Gertatua jarri det
egian alde.
Au orrela ez ba da
jendiari galde.
Biotzez pozturikan
asegintsu gaude.
Gora oriotarrak
esan bildur gabe.

ASKATASUNAREN SEMEEI

Herri neketsu hontan
polborazko lohitara
euskal semeak boteaz,
trintxeretako nekeaz
gure barne muñiak ezituz,
ukutzen zaigun izatearen
funtsa lurrean errotuaz
mendez mende gozoaz.

Gure begi legorretan
askatasun egarriz
nahigabea haunditzen,
etsipenaren aurreko
itsumenean,
izar gidaririk ez.

Ez dator gugana
jainkosa Mariren
urrezko ileen dizdirarik.
Ez eta, erreka garbietan
lamiek kantatutako
doñu lilluragarriak.

Ez ote inoiz
beren urrezko orrazeaz
sasi nahasi hau orraztera jexkiko?
Ez ote gaitu
Sugar zerutarraren sumindurak
bere seme Jaun Zuriaren ikuituaz
txertatuko?

Hor dire nunbait maite,
gure errege-alaben
setazko jantzi zuriak
hor nunbait, izan ere
oraindik usaindu gabeko
lore freskoak,
askatasunaren semeen
parabisuan.

Amodiozko kontuak
zilegi izango zaizkigunean,
Euskal herriko haurrak
berriro ere euskal ipuin xarmantez
lotaratuko direnean.
Gure arteko begiradak
anaikorrak egingo direnean.
Gure izatearen
ardatza sendoaren bueltan
garaipenezko kantuak
entzungo direnean...

Orduan bai maite,
gure lurreko belar gozoa
zure eta nere soinean lizun bilakatuz,
amodiozko mozkorrean murgilduta,
zorabiozko jirabiretan,
aragi daldartien hatsedenean,
askatasunaren semei dei egiñaz...
Gure munduaren astapena
hantxen osatuko dut
zure sabelean.

ZUBEROA

ZUBEROA I

Zuberoa, Zuberoa
emakume edo igali
izpilluen izpillu.

Ez dakit zure baitan erresioñolaren bat lo
[ote datzan,
ez dakit zure belardi-azpian inor pitxiak
[lantzen

ari ote den, astiro.

Ez dakit ere arto-saillik ba ote duzun,
ez eta zein den ere zure sagar-azalen
[kolore.

Noiz dagi euri Zubeoan?

Nola dute begiratzen emakumeek
[Zubeoan?

Nola da hiltzen Zuberoan? Nola?

Zutaz ez dakit deus ere

ez zaitut ezagutzen.

Bakarrik, zure kantaren bat entzun dut
eta horregatik zaitut maitatzen,
horregatik, bakarrik, nazu zure alde.

ZUBEROA II

Zuberoa,
gure herriaren ondamendi garratzaren
[eredu

jainkozko mundua,
zure azken atsetan ihauteriari zara lotzen.
Ihauteri,
bizitzaren soka-dantzan lehenbiziko jauzi
natura eta bizi-endarren eraberritze
[kosmozkoan

bizi sinestearen oinarri.

Zuberoko herria,
ondatzen eta bersortzen diren naturen
[arteko

eten gabeko borrokan
beti garaile.

Zuberoko herria,
lurrezko jakinduria
jatorrizko bihia,
munduko ardatza
gure ardatzaren mundua,
zuk asmatu dituzu kanta eta dantza
klasiko-aurrekoaren eta betikotasunaren
[orantza...

Jinkoak benedikata zaitzala.

Ozazeko Jauregia jauregia.

PRIMA EIJERRA

Prima eijerra, zütan fidatürük,
anitx bagira, oro tronpatürük.
Enia zirenez erradazü bai al-
ez, bestela banua
desertiala nigarrez hurtzera.

Desertiala juan nahi bazira,
arren zuaza, oi, bena berhala.
Etzitiala jin harzara nigana,
bestela gogua
dolütüren zaizü, amoros gaxua.

Zuberoko grabado zaharra.

OI ZUBEROA

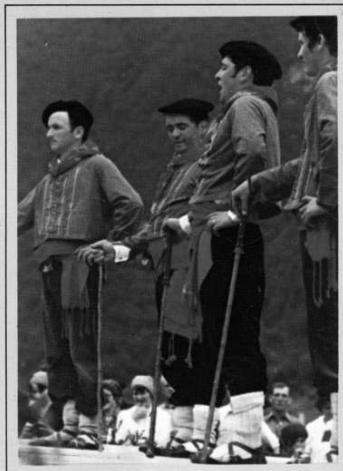
Oi gure herria
zer hintzen eta non hago.
Zazpi mendeko gauean
zanpatua
itoa
zikiratua
ahuldua

eta
ohitua bortxara
alabeharrez
ez ote duka jada kemenik
hire hatsa sendotzeko?

Oi Zuberoa
bizitzaren ametsa,
negarra dagit sakonki,
hiri so
nere hatsa duk
bihurtzen auhena,
oi Zuberoa
zer hintzen eta non hago.

Erriberri (Ollite)-ko xirolarru joilea. XIV^{gn} mendea.

Santa Grazi pastoraletako artzaiak.

MUNDIAN MALERUSIK

Mündian malerusik hanitx bagirade
Bena ni bezañ denik ezta ihur ere.
Nihaturen funtsetan nahiz izan jabe,
Hamar urteren galerak enetzat dirade.

Desertüko ihiziak, jenten beldürrez
Abisatzen dirade egoitera gordez.
Ni ere, hurak bezala, gaxua nigarrez.
Ene bizi trixtia kuntserbi beharrez.

Hogei eta bi urtik bete egünin,
Emazte bat hartü nin ene zorigaitzin;
Errahten ahal beituü zereki zeitan jin,
Ene ürka büllhürra gorderik altzopin.

Etzahunia (Barkoxe).

GOIZIAN ARGÍ HASTIAN

Goizian argi hastian, ene leiho-hegian
txori bat pausatzen da eta goratik hasten
[kantan.

Txori eijera, hain alegera, entzütan
haidanian,
ene bihotzeko tristüra laister duak aidian.

Ene txoririk maitena, zertaz jin hiz ni
[gana

Iratzarrazi nialarik ametsik eijerrena,
Jinik hain goizik, uste hiena baniala hanitx
[pena?

Ez, ez, habil kontsolatzera malerusago
[dena.